

І.О. Горошкін

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання іноземних мов
Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна

**ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ ІНШОМОВНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ:
ОКРЕМІ МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ**

У сучасних умовах глобалізації та взаємовпливу культур перед освітою постає завдання підвищення потенціалу учнів, які мають бути обізнаними у різних царинах знань, необхідних для процесу комунікації з носіями інших культур. Упровадження компетентнісної парадигми освіти зумовлено низкою об'єктивних чинників, з-поміж яких особливо значущими є необхідність співіснувати, будувати конструктивну взаємодію, налагоджувати міжкультурні зв'язки з представниками різних країн і культур.

Це актуалізує проблему формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти, над розв'язанням якої плідно працюють сучасні українські науковці В. Редько, Т. Полонська, О. Пасічник, С. Ніколаєва та інші дослідники. Ми вважаємо, що формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності на сьогодні є одним з найважливіших завдань сучасної іншомовної освіти.

Ознайомлення з науковими доробками із проблеми дослідження дало змогу стверджувати, що міжкультурна іншомовна комунікативна компетентність є складним інтегрованим утворенням, що складається з кількох складників. Насамперед учень має бути психологічно готовим до комунікації з представниками інших країн, відкритим до пізнання іншої культури. Для того, щоб забезпечити ефективність комунікації, необхідний достатній словниковий запас, сформовані мовні навички та мовленнєві уміння, а також комплекс знань, пов'язаних з культурами країн, мову яких опановують здобувачі освіти, в основі

яких сформовані вміння узгоджувати власну мовленнєву поведінку із засвоєними морально-етичними, естетичними та іншими цінностями; уміння комунікативно доцільно використовувати вербальні та невербальні засоби в різноманітних ситуаціях спілкування, дотримуватися етикетних норм у процесі комунікації.

З огляду на значення та структуру міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності В. Редько розглядає її феномен у шести аспектах: цільовому, мотиваційному, когнітивному, діяльнісному, емоційно-оцінному та рефлексійному, які, на думку науковця, доцільно брати до уваги вчителям у процесі компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов [2]. Звісно, що формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності здобувачів освіти має відбуватися відповідно до їхніх вікових особливостей.

Урахування цільового аспекту спонукає до пошуку відповідей на запитання «Для чого необхідно формувати міжкультурну іншомовну комунікативну компетентність?». Тож відповідь на поставлене запитання повинні мати всі учасники освітнього процесу. У цьому випадку вивчення кожної нової теми стає щаблем до досягнення кінцевої мети, учень бачить, як у процесі вивчення іноземної мови йому стає все легше нею спілкуватися, адже він збагачує свій словниковий запас, збільшує комунікативний репертуар граматичних конструкцій. Важливо, щоб учень бачив власний поступ у навчанні.

Реалізація цільового аспекту тісно пов'язана з реалізацією мотиваційного аспекту формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності. На думку І. Зимньої, «мотив – це те, що визначає, стимулює, спонукає людину до здійснення певної дії, включеної у визначену цим мотивом діяльність» [1].

Щоб визначити ставлення учнів до навчання іноземної мови, ми провели анкетування в Бердянській спеціалізованій школі № 16 з поглибленим вивченням іноземних мов. Анкетуванням було охоплено 158 учнів, з них 88 (55,7%) навчаються в 5 класі, 70 (44,3%) – у 6 класі.

Цікаво було з'ясувати мотиви учнів до вивчення іноземної мови. Тому їм було запропоновано відповісти на запитання «З якою метою ви вивчаєте

іноземну мову?». Відповіді розподілилися таким чином: 56 (35,2%) – для майбутньої професійної діяльності; 37 (23,3%) – для комунікації з іноземцями; 25 (15,7%) – щоб комфортніше себе почувати під час подорожей; 13 (8,2%) – іноземна мова полегшує роботу з комп'ютером; 7 (4,4%) – вважають це престижним; 5 (3,1%) – для перегляду фільмів та читання книжок іноземною мовою; 2 учнів (1,3%) відповіли: для загального розвитку; 2 - для себе (1,3%); 2 (1,3%) – зазначили, що мають кілька причин з означених; по одному (0,6%) - подобається вивчати іноземну мову; колись знадобиться; 7 учнів (4,4%) не змогли визначитися з відповіддю.

Результати анкетування дають підстави стверджувати, що учні вбачають перспективи застосування іноземної мови в своєму житті. Отримана інформація зорієнтовує вчителів у доборі навчальних матеріалів і засобів їх засвоєння.

Урахування когнітивного аспекту формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності сприяє засвоєнню учнями мовних і позамовних відомостей, що полегшують міжкультурну комунікацію, забезпечують її ефективність.

Аналіз наукових джерел уможливив виокремлення завдань, що мають бути виконані в процесі формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності: визначення обсягу лінгвокраїнознавчого матеріалу з урахуванням вікових особливостей учнів 5-6 класів; виявлення відповідності матеріалу завданням конкретного уроку; добір дидактичного матеріалу; пошук ефективних шляхів залучення учнів до здобутків світової культури. Для виконання цих завдань вчителів доводиться здійснювати інформаційний пошук, аналіз навчально-методичної літератури. Зазначимо, що чинні підручники іноземної мови для 5-6 класів містять матеріали, які дозволяють забезпечувати реалізацію лінгвокраїнознавчого компонента, пропонуючи інформацію про країну, мова якої вивчається. Однак для більш повного розуміння історії, культури і побуту досліджуваної країни вчителів доцільно долучати додатковий матеріал. Йому важливо усвідомлювати основні теми національної культури країни, мова якої вивчається, зокрема історії, географії, суспільно-державного устрою, особливостей побуту, традицій, звичаїв. При цьому не варто забувати,

що учні 5-6 класів мають певні потреби та інтереси, тож особливу увагу доцільно приділити тим видам діяльності, які роблять навчання яскравим і творчим. Необхідно враховувати зміст матеріалу з інших предметів, що може сприяти інтеграції знань з різних галузей, збагачуючи таким чином уроки іноземної мови. Завдання вчителя полягає в тому, щоб ознайомити учнів із цими відомостями. Критеріями добору змісту навчального матеріалу можуть бути актуальність, відповідність віковим особливостям учнів, культурологічна цінність, функційність, екзотичність.

Завдання вчителя – знаходити найбільш ефективні прийоми і форми роботи з країнознавчим матеріалом. «Навчати іншомовного спілкування у спілкуванні» допомагають мовленнєві ситуації, різноманітні ігри, вікторини, кросворди, що допомагають отримувати відомості про те, що вже знають учні, що викликає у них найбільший інтерес. На це й спрямований діяльнісний аспект формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів.

Стратегія побудови змісту уроку іноземної мови, зорієнтованого на певну тему, передбачає наявність у його структурі матеріалів і завдань, спрямованих на формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності. Включення вправ для формування всіх видів мовленнєвої діяльності передбачає когнітивну діяльність учнів 5-6 класів іноземною мовою й спрямоване на засвоєння культурологічно важливих понять.

Значний пізнавальний, розвивальний та виховний потенціал має робота з текстом як засобом формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності. Головною вимогою до тексту є наявність країнознавчого змісту – інформації про культуру, історію, географію, традиції країни, мова якої вивчається. Важливим складником цього виду діяльності є контроль прочитаного. Він може здійснюватися в різних формах - відповіді на запитання, переказ, оцінювання висловлень за їх відповідністю змісту тексту, тести. Ефективною вважаємо роботу з наочними матеріалами. Така діяльність позитивно впливає на розвиток комунікативних умінь учнів. У процесі такої роботи розширюється і закріплюється знання і граматичних одиниць, розвивається уява, а учень прагне до аналізу і синтезу побаченого. На уроці

можуть бути представлені ілюстрації, репродукції картини відомих художників, фотографії, географічні мапи, малюнки, буклети, що несуть важливу лінгвокраїнознавчу інформацію. Добір таких матеріалів сприяє врахуванню емоційно-оцінного аспекту формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності, адже учні висловлюватимуть свої враження, почуття, емоції від побаченого, почутого.

Рефлексійний аспект зумовлює залучення учнів до системної рефлексії, що сприяє розвитку в здобувачів освіти вимогливості й самокритичності, навчає їх формулювати власні цілі в процесі опанування іноземної мови, бачити труднощі, проблеми й шляхи їх розв'язання, прогнозувати результати.

Зазначимо, що процес формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів 5-6 класів гімназії базується на *системному, особистісно орієнтованому та діяльнісному* підходах, що значною мірою визначають добір навчального та лінгвокраєзнавчого матеріалу з урахуванням вікових особливостей учнів, їхніх освітніх потреб та змістового потенціалу матеріалу, його ролі у формуванні не тільки міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності, а й ключових компетентностей, що сприяє використанню системної роботи на уроках іноземної мови.

Отже, формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності учнів 5-6 класів є складним процесом, що передбачає обов'язкове врахування цільового, мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, емоційно-оцінного та рефлексійного аспектів – на засадах системного, комунікативного, компетентнісного, особистісно орієнтованого підходів.

Література

1. Зимняя И. А. Педагогическая психология. Москва: Логос, 2004. 384 с.
2. Редько В.Г. Чинники впливу на формування іншомовної комунікативної компетентності учнів 5-6 класів гімназії. Проблеми сучасного підручника: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет конференції. Київ: Педагогічна думка. 2020. С. 163-165.